

ПЕРЕДУМОВИ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКИХ МІСТАХ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

PREREQUISITES ACHIEVEMENT OF STRATEGIC GOALS OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINIAN CITIES AS AN OBJECT OF MANAGEMENT

У статті проаналізовано передумови досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку туризму в місті Бердянську. Відзначено, що Бердянською міською радою було ухвалено Стратегію розвитку міста на період до 2027 р., де першим стратегічним напрямом визначено розвиток сфери оздоровлення та туризму. У результаті аналізу визначено, що Бердянськ володіє значним потенціалом для розвитку ділового, подієвого та лікувального туризму.

Ключові слова: *передумови, стратегічні цілі, розвиток туризму, місто, напрями розвитку туризму, проблеми.*

В статье проанализированы предпосылки достижения стратегических и оперативных целей развития туризма в городе Бердянске. Отмечено, что Бердянским городским советом была принята Стратегия развития города на период до 2027 г., где первым стратегическим направлением определено развитие сферы оздоровления

и туризма. В результате анализа установлено, что Бердянск обладает значительным потенциалом для развития делового, событийного и лечебного туризма.

Ключевые слова: *предпосылки, стратегические цели, развитие туризма, город, направления развития туризма, проблемы.*

The article analyzes the preconditions for achieving strategic and operational goals of tourism development in the city of Berdyansk. It is noted that the Berdyansk City Council approved the Strategy for the Development of the City of Berdyansk for the period up to 2027, in which the first strategic direction was chosen – development of the sphere of health improvement and tourism. As a result of the analysis, it has been established that Berdyansk has significant potential for the development of business, event and medical tourism.

Key words: *preconditions, strategic goals, development of tourism, city, directions of development of tourism, problems.*

УДК 332.142:338.48

Шелеметьєва Т.В.

к.е.н., доцент кафедри міжнародного туризму Запорізький національний технічний університет

Постановка проблеми. Специфіка сьогоденної ситуації полягає у тому, що вже відбулося усвідомлення важливості розвитку туризму як ефективного засобу значних валютних надход-

жень, створення нових робочих місць, стимулу для розвитку соціальної та ринкової інфраструктури, а також потенційного об'єкта інвестування. Туризм відіграє істотну роль у стимулюванні гос-

подарського розвитку і приносить суттєву вигоду регіонам. Розвиток туризму є одним із пріоритетних напрямів підвищення ефективності функціонування тих чи інших територіальних утворень, тому одним із завдань регіональних органів управління є розроблення комплексних програм розвитку туризму як складника і чинника росту соціально-економічного комплексу. Особливо це важливо для такого міста з унікальними можливостями розвитку лікувально-оздоровчого туризму, як Бердянськ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню проблем розвитку туризму, стратегічному управлінню, визначенню стратегічних напрямів та цілей її розвитку присвячено праці таких українських і зарубіжних учених, як: Д. Басюк, Л. Баумгартен, М. Борушак, М. Дрогомирецька, І. Десятников, В. Квартальнов, Н. Корж, В. Кифяк, М. Мальська, Ю. Масюк, М. Мойсєєва, О. Трохимець, В. Цибух та ін. Проте, незважаючи на таку кількість досліджень, в умовах трансформації національної економіки все ще залишаються невирішеними питання стратегічного управління та розвитку туризму на регіональному рівні, а також окремих туристичних міст, які володіють унікальним туристичним потенціалом.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз передумов досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку туризму в місті Бердянську.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сьогодні для вітчизняної практики стратегічного планування характерне розроблення загальнодержавних стратегій та регіональних стратегій розвитку [1, с. 126]. Туристичний регіон являє собою територію, що характеризується наявністю туристичного потенціалу, має туристичні об'єкти та набір послуг такої якості, на яку очікує клієнт (турист). Як туристичний регіон можуть розглядатися: окремий комплекс, місцевість, район, область, країна або навіть група країн, які турист вибирає за мету своєї подорожі [2]. Важливим напрямом розвитку туристичних регіонів, міст є розроблення і реалізація програм, концепцій, планів у цій галузі. Лідером у реалізації стратегічного планування в розвитку туризму є м. Львів. Починаючи з 2006 р. у Львові почали активно працювати над виробленням стратегії – курсу, яким потрібно слідувати для розвитку міста як туристичного, культурного, економічно розвиненого та комфортного для життя [1, с. 128]. Але інші туристичні центри України також досить ефективно рухаються у процесі стратегічного розвитку. Так, Бердянською міською радою було ухвалено Стратегію розвитку міста на період до 2027 р. Її метою є досягнення стабільного зростання якості життя населення на основі збалансованого та узгодженого розвитку економіки, що базується на інноваціях, ощадливому ставленні до природного середовища з

урахуванням стратегічних інтересів держави [3]. Реалізація Стратегії ґрунтуватиметься на переході до системного та збалансованого планування на основі проектного підходу. Проектний підхід передбачає співпрацю представництв територіальних підрозділів центральних органів влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості. Стратегією визначено напрями, стратегічні та оперативні цілі щодо соціально-економічного розвитку міста для досягнення стратегічного бачення. Першим напрямом Стратегії соціально-економічного розвитку міста є «Розвиток сфери оздоровлення та туризму», для досягнення якого визначено дві стратегічні цілі: «Підвищення якості надання туристичних послуг» та «Маркетинг і брендинг міста» [4, с. 5]. Висуваються такі оперативні цілі: підвищення якості надання туристам супутніх послуг, подовження курортного сезону, розвиток інфраструктури оздоровлення та дозвілля, позиціонування міста шляхом «виращування» бренду в міському просторі та культурному житті громади, промоція міста та маркетингова комунікація із цільовими групами. Стратегічне бачення міста Бердянська – це курорт високого рівня оздоровчих послуг і сімейного відпочинку, інвестиційно привабливий центр конкурентоспроможного бізнесу й морської логістики, екологічно безпечне місто, комфортне для життя та різноманітного здорового дозвілля, місто якісних і доступних послуг з ефективною системою управління та можливостями самореалізації громадян [3, с. 12].

Розглянемо, які передумови має Бердянськ щодо досягнення стратегічних та оперативних цілей розвитку туризму. Як зазначив виконавчий комітет Бердянської міської ради, «санаторно-курортна та туристична галузь набуває дедалі більшого значення для розвитку економіки та соціальної сфери міста Бердянська» [5]. У 2015–2017 рр. курортний сезон був дуже активним. Транспорт і бази відпочинку були переповнені туристами, яких радували не тільки море і пляжі, а й велика кількість усіляких масових культурно-розважальних заходів (концертів, ігор і сюрпризів для жителів та гостей міста).

Внутрішній туризм в Україні стає все більш популярним, і це підтверджує кількість запитів, пов'язаних з українськими курортами. Популярність вітчизняних туристичних напрямків зросла у вісім разів. Як повідомляє Держстат, у минулому році кількість внутрішніх туристів становила понад 453,5 тис. осіб. Цього року найпопулярнішим у користувачів «Google Україна» став відпочинок у Бердянську, Одесі та Карпатах. Перша десятка популярних напрямків для відпочинку в Україні у 2017 р. така (рис. 1).

Як бачимо з рис. 1, у 2017 р. Бердянськ став найбільш популярним напрямком у туристів. Зокрема, цьому сприяло додавання нових рейсових маршрутів. У 2017 р. порівняно з попереднім

Рис. 1. Найбільш популярні напрямки відпочинку в Україні в межах курортного сезону в 2017 р.

роком збільшився пасажиропотік на автовокзалі на 30%, на залізничному вокзалі – на 45% [5].

Про те, що Бердянськ готовий прийняти відпочиваючих улітку 2017 р., українці дізналися із заздалегідь проведеної рекламної кампанії по всій країні, на яку було витрачено 2 005 371,09 грн. Розвиток внутрішнього туризму як пріоритетний напрям є важливим чинником підвищення якості життя в місті, створення додаткових робочих місць, поповнення дохідної частини міського бюджету.

У Бердянську працюють багато установ, санаторно-курортних і оздоровчих закладів: баз відпочинку, пансіонатів, дитячих установ оздоровлення та відпочинку, санаторіїв. Динаміка їх наведена на рис. 2. Як бачимо, кількість оздоровчих закладів зросла майже на 50% (кількість – 77).

Розвиток туризму зумовлює збільшення дохідної частини бюджету за рахунок податків, що можуть бути прямими (плата за візу, митний збір) або непрямими (збільшення заробітної плати робітників спричиняє збільшення сум прибуткового податку, що сплачується ними в бюджет).

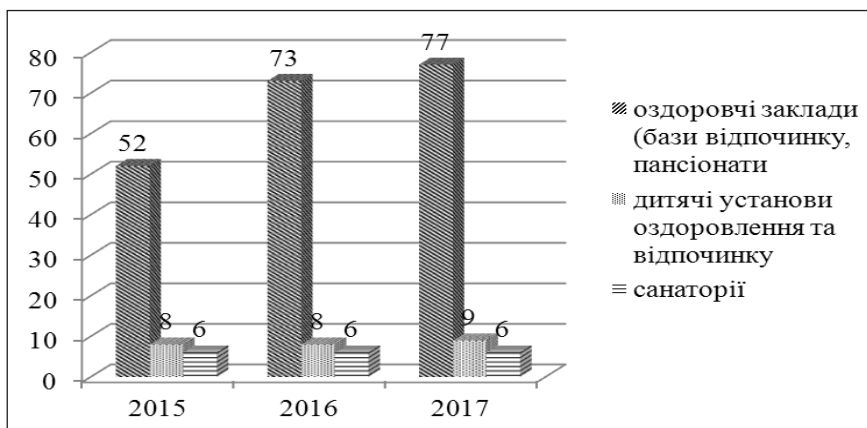

Рис. 2. Кількість працюючих установ, санаторно-курортних і оздоровчих закладів [5]

Як бачимо, у 2017 р. від діяльності працюючих установ та закладів місто Бердянськ отримало 946 тис. грн., що на 47% (643 тис. грн.) більше, ніж у 2016 р., та на 119% (432 тис. грн.), ніж у 2015 р. (рис. 3).

Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ). Зазначимо, що трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі [6]. Так, доход місцевого бюджету міста з трансфертами за курортний сезон у 2017 р. становив 297,2 млн. грн., без трансфертів – 115 млн. грн. (рис. 4).

Із розвитком туризму витрати туристів розповсюджуються на широкую ділянку діяльності суспільства, спричиняючи ефект мультиплікатора – ланцюгову реакцію «витрати – доходи – витрати – доходи» тощо, який полягає у прямому, опосередкованому і стимулюючому впливі туристичної діяльності на розвиток економіки загалом [7, с. 131]. Так, обсяги реалізованої продукції підприємствами та підприємцями міста Бердянська за 2015–2017 рр. (за три місяці) зросли на 102% та становили 1 533,5 млн. грн. (рис. 5).

Дуже важливо для регіону, області, міста, де розвивається туризм, створення нових робочих місць. Вплив туризму полягає і у стимулюванні зайнятості у сферах діяльності, пов'язаних з туристичною діяльністю.

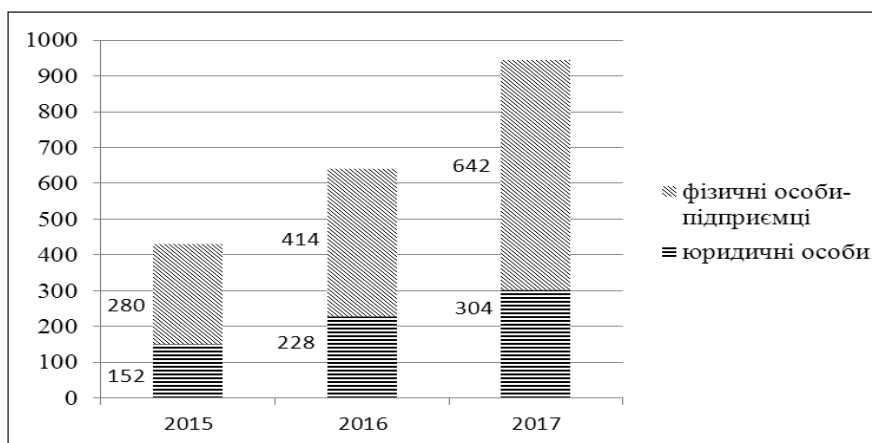

Рис. 3. Доходи бюджету від туристичного збору за 2015–2017 рр., тис. грн. [5]

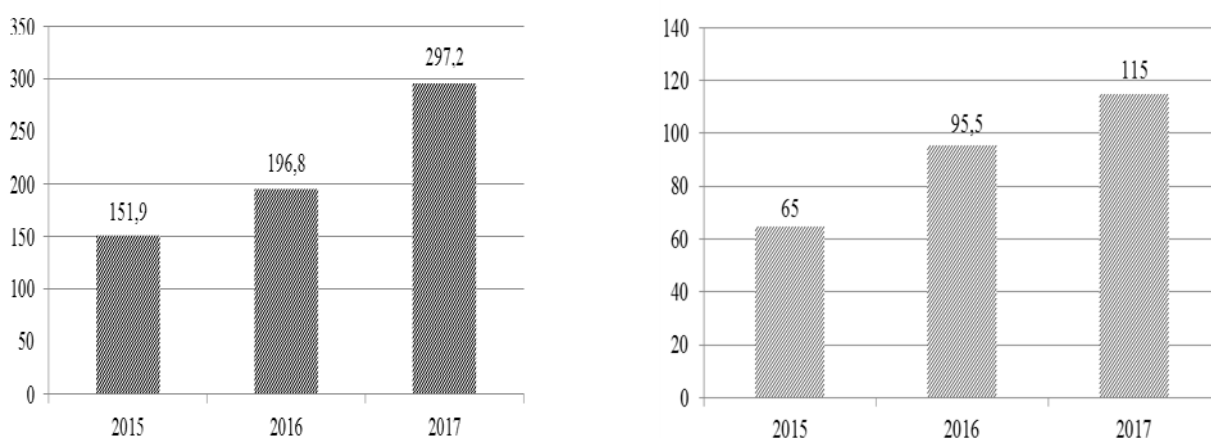

Рис. 4. Доходи місцевого бюджету міста Бердянськ із трансфертами та без трансфертів (за три місяці), млн. грн. [5]

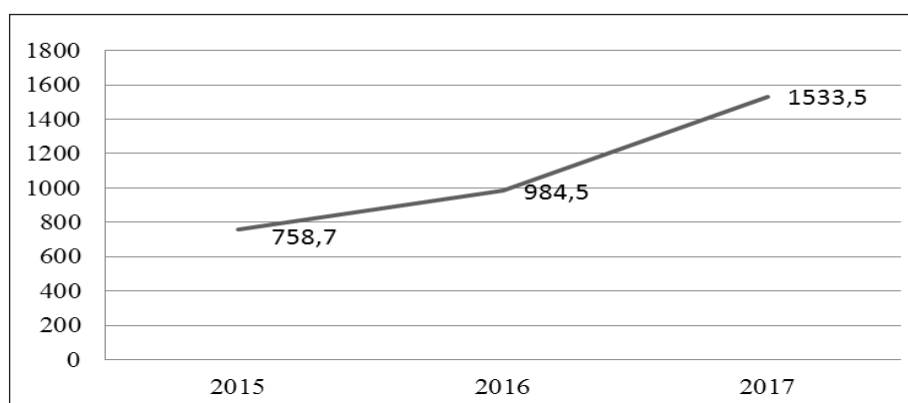

Рис. 5. Обсяги реалізованої продукції підприємствами та підприємцями міста (за три місяці), млн. грн. [5]

Розвиток санаторно-курортного лікування дає поштовх для розвитку закладів охорони здоров'я, рекреаційної медицини, фізкультури та спорту, де створюються нові робочі місця. Як свідчать статистичні дані, зайнятість у туризмі більша, ніж в інших галузях економіки. Так, у Бердянську зросла середньооблікова чисельність штатних

працівників на підприємствах міста та у фізичних осіб – підприємців, що мають найменш працівників (рис. 6).

Протягом курортного сезону 2015–2017 рр. за допомогою міської служби зайнятості з числа безробітних у 2015 р. працевлаштовано 559 осіб, у 2016 р. – 510 осіб, у 2017 р. – 657 осіб (рис. 7).

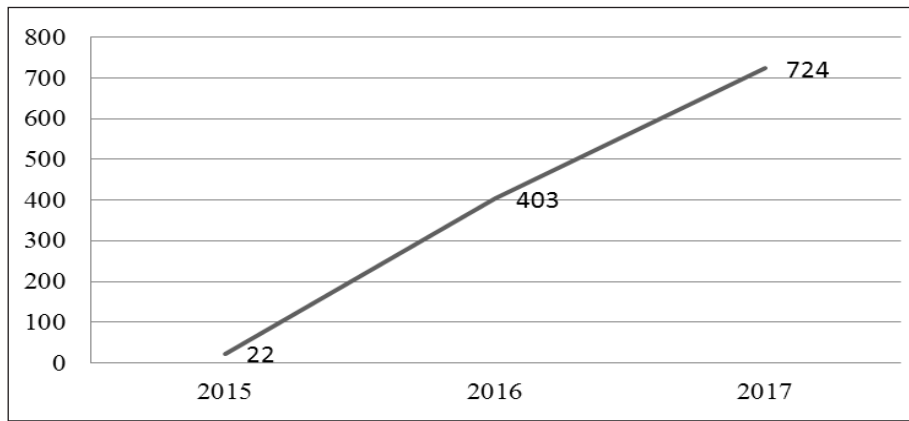

Рис. 6. Середньооблікова чисельність штатних працівників на підприємствах міста та у фізичних осіб – підприємців, осіб [5]

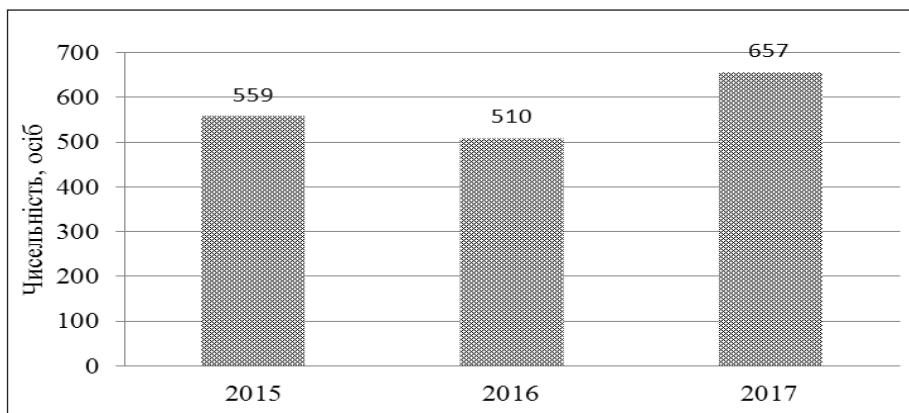

Рис. 7. Працевлаштовано з числа безробітних, осіб [5]

Для формування позитивного іміджу міста також часто проводяться всілякі ярмарки. Вони дають можливість широкому колу виробників, споживачів, посередників вступати в безпосередні комерційні контакти, сприяючи регулюванню попиту та пропозиції, активізації господарської ініціативи сторін. Роль ярмарків полягає у тому, що їхня діяльність пов'язана з: вивченням товарного ринку; аналізом потреб покупців; проектуванням товару відповідно до вибраного сегменту ринку; знаходженням оптимальної ціни, що відображає характер товару і попиту на нього; регулюванням руху товару. Так, у місті Бердянську, згідно з розпорядженням міського голови, з метою створення сприятливих умов для збільшення обсягів конкурентоспроможної продукції та послуг, забезпечення науково-технічного і технологічного оновлення місцевого виробництва, підтримки місцевого товаровиробника, підвищення іміджу міста, розвитку ділового туризму, активізації інноваційного процесу та виробничої кооперації, залучення інвестицій проведено дві ярмарки: «Курортний сезон» та «Дари Азову». Такі ж ярмарки проводилися в 2016 р. для створення прозорої схеми сезонної торгівлі у центрі міста та на курорті,

тобто усунення корупційного складника. У результаті їх проведення місто отримало близько 6 млн. грн., що в два рази більше, ніж у 2016 р. (2,8 млн. грн.). У 2016 р. кошти, отримані від ярмарок, були спрямовані на організацію загальноміських заходів:

- Дня незалежності України (виступ гурту «НеАнгели»);
- проведення дитячого свята «День народження свинки Пеппи».

Своєю чергою, за рахунок отриманих коштів підприємствами – організаторами ярмаркових заходів здійснено витрати на організацію та обслуговування ярмарок, а також проводилися загальноміські заходи (витрати – 3,3 млн. грн., у 2016 р. – 1,4 млн. грн.), у т. ч.:

- реклама заходів до відкриття курортного сезону;
- організація концертів, у т. ч. «Караоке на майдані»;
- ремонт сцени на Приморській площі;
- проведення святкового концерту групи «Скай» до Дня незалежності України;
- проведення святкового концерту на день 190-річного ювілею міста.

Таким чином, можна сказати, що в результаті проведення ярмарок місто отримало близько 7,2 млн. грн. у 2017 р., що на 89% більше, ніж у 2016 р.

Раніше прибирання вулиць міста здійснювалося за рахунок коштів із місцевого бюджету, у цьому ж році, як і в попередньому, витрати на прибирання вулиць центру міста, ремонт альтанки та малих архітектурних форм здійснювалися за кошти комунальних підприємств, організаторів ярмаркових заходів. Тим самим були зменшені витрати місцевого бюджету на 1,2 млн. грн.

До основних проблем розвитку туризму в місті Бердянську належать:

- застаріла матеріально-технічна база більшості закладів оздоровлення;
- невідповідний рівень обслуговування в більшості закладів відпочинку;
- недостатня кількість якісних і цікавих туристичних продуктів, яскравих туристичних подій для різних цільових груп;
- недостатньо презентований туристичний потенціал міста на всеукраїнському та зарубіжному ринках.

Але продовжується робота з благоустрою міста, вирішується питання щодо проведення усіх мереж під землею, всі ці питання необхідно врегулювати в законодавчому порядку.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, стратегія розвитку туризму регіону базується на наявних туристичних ресурсах та туристичній інфраструктурі. Як бачимо, Бердянськ володіє значним потенціалом для розвитку ділового, подієвого та лікувального туризму, є невід'ємним складником економічного зростання всього Запорізького регіону. Розглянутий період був дуже успішним для міста Бердянська – центра відпочинку та різноманітного дозвілля Північного Приазов'я. Тобто Бердянськ має всі передумови для досягнення стратегічного напрямку «Розвиток сфери оздоровлення та туризму» та стратегічної цілі «Підвищення якості надання туристичних

послуг, а також маркетинг і брендинг міста», сформульованих у Стратегії розвитку міста на період до 2027 р. Головною метою реалізації стратегічних та оперативних цілей є спрямування на досягнення складника стратегічного бачення майбутнього міста, збільшення кількості туристів та подолання названих раніше проблем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корж Н.В., Басюк Д.І. Управління туристичними дестинаціями: підручник. Вінниця: Едельвейс і К, 2017. 322 с.
2. Алексєєва Н.Ф., Сакун Л.М. Регіональні аспекти стратегії розвитку туристичної індустрії. Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 2(8). URL: http://tourlib.net/statti_ukr/alekseeva.htm.
3. Стратегія розвитку міста Бердянська на період до 2027 р. URL: <http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Strategiya-Berdyansk.pdf>.
4. План заходів на 2018–2021 роки з реалізації Стратегії розвитку м. Бердянськ на період до 2027 р. URL: https://bmr.gov.ua/fileadmin/php/session_decision.php?uid=4290.
5. Робота виконавчого комітету Бердянської міської ради в межах курортного сезону міста Бердянська за період 2015–2017 рр. URL: https://bmr.gov.ua/uploads/tx_news/Stislilii_zvit_2015-2017.pdf.
6. Джерела доходів місцевих бюджетів. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/7476>.
7. Мельник О.В. Вплив туризму на розвиток економіки регіону. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2003. № 484. С. 129–133.
8. Борушак М. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів: монографія. Л.: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. 288 с.
9. Десятников І. Стратегічні напрями розвитку туризму Черкаського регіону. Зб. наук. пр. ЧДТУ. Серія «Економічні науки». 2015. Вип. 40. Ч. 1. С. 141–145.
10. Дрогомирецька М.І. Стратегічні напрями розвитку туристичного іміджу України. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2013. Вип. 10(37). Ч. 3. С. 220–225.